УДК 81'373.7.255.4[821.161.2.367.4]

О. М. Bohomolets-Barash, Forth-year student,
О. В. Sharko, Master's student
Taras Shevchenko University of Kyiv (Ukraine)

ГЛОСАРІЙ ТИПОВИХ І РЕКОМЕНДОВАНИХ ВАРІАНТІВ УЖИВАННЯ СТАЛИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У пропонованому глосарії систематизовано помилки в типових варіантах уживання сталих словосполучень – експресем і нейтрально забарвлених одиниць – української мови за різновидами порушення принципів української фонетики, морфеміки, словотворення, синтаксису та лексикології, а також надано рекомендовані відповідники. Лексичний матеріал охоплює некнижні стилі й регістри української мови. Глосарій складено задля підвищення фахового рівня філологів усіх спеціальностей, дотичних до україністики та художнього перекладу українською мовою, зокрема перекладачів художньої літератури.

Ключові слова: *художній переклад, українська мова, слововживання, фразеологізм, експресема, некнижні стилі, глосарій.*

Умовні позначення:

номер у квадратних дужках [1] позначає автора рекомендованого варіанта відповідно до позиції у списку використаних джерел.

* – фіксація словосполучення (зазначено наприкінці), слово чи граматична форма (зазначено безпосередньо після слова) у "Словнику української мови" в 11 томах;

** – фіксація у "Всесвітньому словнику української мови";

*** – фіксація в "Новітньому онлайновому словнику української мови".

Типовий варіант слововживання	Рекомендований варіант
Орфоепічні помилки	
дружне ставлення	дружнє ставлення [7]
земля обітова́нна	земля обітова́на*, ** [7]
лізти на рожон	лізти на рожен*, ** [7]
мчати на всіх порах	мчати на всіх парах* [2]
над містом висить смок	над містом висить смог [7]

недружний тон	недружній тон [7]
ноєв ковчег	ноїв ковчег [7]
отчайдушні зусилля	відчайдушні зусилля [7]
покласти в узголов'я*	покласти в узголів'я* [7]
поплутати усі правила	переплутати\сплутати всі правила [7]
працював помало	працював помалу [7]
щось несусвітнє**	щось несусвітне [7]
як домоклів меч	як дамоклів меч* [7]
Помилкове вживання або невживання префіксів	
беззаперечні істини	незаперечні істини [7]
болюче запитання	болюче питання*, **[3, 7]; пекуча справа [7]
брати на помітку	брати на замітку* [7]
вибивається в пір'я (=дорослішає)	вбивається в пір'я*, ** [7]
вибирати наречену	обирати наречену [4]
вимін(а) думками (думок)	обмін думками** [2]
відкривати нові таланти*	розкривати нові таланти [3]
відстоювати незалежність	обстоювати\ обставати за незалежність [1]
вічна каторга	довічна каторга [3]
вічні істини (допускається, синонімічна)	одвічні\відвічні істини [3]
віщати світові	сповіщати світові [7]
вовік-віки	повік-віки*, ** [7]
вразило блискавкою (евфонія призвела до омонімії)	уразило блискавкою [3]
вразити в саме серце (евфонія призвела до омонімії)*	уразити в саме серце [3]
глузливо усміхається	глузливо посміхається [4]
довічний студент	вічний студент* [3]
дружні зносини з країнами	дружні відносини з країнами [3]
загрожувати відплатою	погрожувати відплатою (страхати, залякувати) [3]
запитання життя і смерті	питання життя і смерті* [3]
звертають на себе увагу*	привертають до себе увагу* [7]
здоров'я погіршується	здоров'я гіршає [1]

лагідна\весела удача	лагідна\весела вдача [3]
ласкаво посміхається	ласкаво усміхається [4]
ми з вами задарма витрачаємо час	ми з вами дарма витрачаємо час [7]
не оправдав надії	не виправдав надій [7]
Не треба мені загрожувати!	Не треба мені погрожувати! (мене страхати\залякувати) [3]
нехай попробують перешкодити	нехай спробують перешкодити [7]
обездолений народ	знедолений народ [7]
одвічна слава	вічна слава [3]
освоювати урок	засвоювати урок (у значенні "сприйняти щось нове") [3]
підмітити вади	помітити вади [7]
повисати в повітрі*, **	зависати в повітрі [1]
посміхнулась вдача	посміхнулась удача [3]
поступати на працю	стати на працю*, влаштуватися на роботу [2]
потратив час	витратив час [7]
похожі між собою	схожі між собою [7]
приближається літо	наближається\надходить літо [2]
придавати значення	надавати значення\ваги\чинності\сили* [2]
риторичне запитання (риторична фігура)*	риторичне питання (яке не потребує відповіді)* [3]
розжати руку	розтулити руку [7]
сонце висвітило землю	сонце освітило землю [3]
стати в нагоді	стати в пригоді* [4, 7]
такі заходи погрожують вибухом	такі заходи загрожують вибухом (становити загрозу) [3]
уразила новина (евфонія призвела до омонімії)	вразила новина [3]
цей твір мене уразив (евфонія призвела до омонімії)	цей твір мене вразив [3]
Рекомендації щодо вживання відмінків	
гребують наше ремесло	гребують нашим ремеслом [7]
дивуватися чому*	дивуватися з чого* [1]
завдячувати кому чим*	завдячувати кому що [1]
запобігати ласки перед ким	запобігати ласки у кого* [1]
зневіра в завтрашній день	зневіра в завтрашньому дні [7]

зраджувати другові	зраджувати друга [1]
зрадити батьківщині	зрадити батьківщину [1]
легковажити чим*	легковажити що* [1]
мати не пускає милу (Зн. в.)	мати не пускає милої (Р. в.) [1]
нехтувати порадами (О. в.)*	нехтувати поради (З. в.)* [1]
опікувати один одного	опікуватися одне одним* [7]
переповнений невиразного горя	переповнений невимовним горем [7]
постачати матір хлібом (кого — чим)* (рідко)	постачати матері хліб (кому – що)* [1]
радіти (радий) чому*	радіти (радий) з чого* [1]
раннім ранком	раннього ранку [7]
розуміючий що* (рідко)	свідомий чого* [1]
тудою не пройдете*	туди не пройдете* [7]
це тисячома фактами підтверджує	це тисячами фактів підтверджує [7]
Помилкове вживання відмінків і прийменників	
близькі по духу	споріднені духом [7]
будь-якою ціною	за будь-яку ціну* [7]
буквально на днях	буквально цими днями* [7]
в інший час*	іншим часом [7]
від кожного по здібностям	від кожного за здібностями [7]
для будь-кого зрозуміло	будь-кому зрозуміло [7]
з піною біля рота	з піною в роті** [1]
задобритися перед народом	задобрити народ [7]
зволікати сівбу	зволікати із сівбою* [7]
мати по максимуму	мати за максимумом [7]
менш усього	менш за все [7]
мов по команді*	мов за командою* [7]
не шкодуйте про те, що минуло	не шкодуйте за тим*, що минуло [7]
плисти по течії**	пливти за течією*, ** [7]
по великому рахунку	За великим рахунком [7]
по нинішнім міркам	як на нинішні мірки [7]
по старості літ	через старість [7]
по-мойому вийшло	на моє вийшло [7]
при одній думці про те	на саму думку про те [7]

сподіватися кращих часів*	сподіватися на кращі часи* [7]
ставити вище* усього	ставити над\понад* усе [7]
чим можуть скористатися	з чого можуть скористатися [7]
чого нема й у помині	про що й спомину (помину, згадки) нема [7]
Помилкове вживання прийменників	
виявились в повну силу	виявилися на повну силу* [7]
зрікатися від ідеалів	зрікатися ідеалів [7]
під ранок	на ранок* [7]
позбутися від звички	позбутися звички [7]
спраглим до* правди і волі	спраглим правди й волі [7]
в повен ріст	на повний зріст*, ** [7]
в угоду політичним амбіціям	на догоду* політичним амбіціям [7]
Помилкове вживання родів	
був у розпачу	був у розпачі* [7]
Гуляй, співай, Дніпро широке!	Гуляй, співай, Дніпро широкий! [4]
сказано на мій адрес	сказано на мою адресу* [7, 4]
Помилкове вживання категорії числа	
війна від верху до низу	війна від верхів до низів [7]
дві великі різниці	велика різниця* [7]
добитись успіхів	домогтися успіху [7]
зайві клопоти	зайвий клопіт [7]
зілля запашні	зілля запашне [7]
не оправдав надії	не виправдав надій [7]
пускає міцні корені	пускає міцне коріння* [7]
Словотвірне калькування фразеологізмів	
всеоб'ємні розміри	всеосяжні розміри [7]
кристально чистий	кришталево чистий [7]
розжати зуби	розціпити зуби [7]
сміхотворна ціна	сміховинна ціна [7]
це була муравлина праця*	це була мурашина праця [7]
Рекомендації щодо вживання активних дієприкметників	
всепоглинаючий гріх	всепоглинальний, всепоглинний гріх [6]
горяща путівка	гаряча путівка [4]

З наступаючим святом	Із прийдешнім святом! Із передсвятом! Зі святом! [4]
З наступившим Новим роком!	з настанням Нового року! [6]
захоплююче видовище	феєричне видовище [1]
лютуюча криза	люта криза [7]
на слідуючий день	на другий день, наступного дня [6, 7]
недрімаюче око	недремне око* [7]
оточуюче середовище	навколишнє середовище; довкілишній світ; довкілля (не як біологічний термін)*** [2, 4, 6]
пануюча ідея	панівна ідея [6]
підростаюче покоління	молоде покоління, памолодь*, ** [7]
правляча хунта\кліка	керівна\панівна\урядуща хунта\кліка [1]
руйнуюча енергія	руйнівна енергія [6]
слідуючим разом	наступним\іншим разом* [6]
спляча красуня	приспана красуня, сон-краса, сон-красуня [1]
тверезомислячі люди**	люди з тверезим розумом* [7]
ціни найнижчі з існуючих	ціни найнижчі з наявних тепер\із теперішніх [6]
Рекомендації щодо вживання пасивних дієприкметників	
битком набитий	повний ущент, переповнений* [7]
виручені гроші	уторговані гроші [1]
голова як свинцем налита	обважніла голова, голова мов чавуном налита* [7]
змучені люди	втомлені люди [7]
масований наступ	шквальний наступ [1]
натянутий сміх	удаваний, нещирий, неприродний сміх [7]
не ликом шитий	не в тім'я битий* [6]
рукоположена людина	висвячена людина [7]
тінями упавших героїв	тінями полеглих героїв [2]
усопший	померлий, покійний, небіжчик [2]

як вижатий лимон	як видушений \ вичавлений лимон [7]
яскраво виражений	чітко окреслений, як вирізьблений [1]
Однослівні відповідники калькованих фразеологізмів	
без малого чверть століття	майже чверть століття [7]
без утайки	відкрито* [7]
брати в толк*	уторопати* [7]
в нерішучості	нерішучо [7]
в обнімку	обійнявшись, обіруч* [7]
в обхід*	боком-боком [1]
від нічого робити*	знічев'я* [6]
віддавати собі звіт*	усвідомлювати* [7]
він зробив вигляд*, що не помітив	він удав, ніби не помітив [7]
він не губив часу даремно	він не марнував часу [7]
давати поблажку*	потурати* [7]
дирекція дає добро	дирекція погоджується*, схвалює* [7]
діяти на нерви*	нервувати*, дратувати* [7]
з таким трудом заговорив	насилу* заговорив [7]
з усіх ніг*	щодуху*, з усієї сили* [7]
зачинити двері на замок	замкнути двері [7]
знахабнілих до крайності	вкрай знахабнілих [7]
зовсім недопустиме	неприпущенне* [7]
зруйнувати до основи	зруйнувати дощенту* [7]
із заздрістю	заздрісно* [7]
із тих пір*	із того часу*, відтоді*, відта́к* [1]
криміналу в цьому нема	криміналу тут нема [7]
мати види на когось	розраховувати\сподіватися на когось* [7]
на авось	навмання* [7]
ні одного разу	жодного разу [7]
ні під яким видом	нізащо*, ніколи*, в жодному разі, ні за які скарби у світі* [7]
один в один*	добірні [7]
під кінець* дня	наприкінці* дня [7]

по нинішній день	донині* [7]
По руках!*	Згода!* [7]
поговорити по душам	поговорити щиро, відверто [7]
почуття власної гідності	самоповага* [1]
при всій чесній компанії	привселюдно*; при всіх [7]
прийшов до пам'яті*	отямився*, опам'ятався*, опритомнів*[7]
пробитися на верх	пробитися нагору [7]
рукою подати*	поблизу*; недалеко ходити [7]
словник у нього завжди під рукою*	словник у нього завжди напохваті* [7]
у скорому часі	незабаром*, скоро*, невдовзі* [7]
часопис носить назву*	часопис називається* [7]
часто падати в обморок	часто непритомніти* [7]
шаром покоти	порожнісінько* [7]
як це мало місце	як було [7]
ясне діло*	ясна річ*, зрозуміло* [7]
Паронімічні помилки	
братські народи	братні народи [7]
встократно цінніше	стократ* цінніше [7]
глуха ніч	глупа ніч* [7]
дрібничні питання	дріб'язкові питання [7]
духовний інтерес	духовий інтерес [1]
з видом знавця	з виглядом знавця [7]
завітна мрія	заповітна мрія [7]
капає дощ	крапає дощ, накрапає дощ [7]
країна кленового листа	країна кленового листка [7]
поверхневі знання	поверхові знання [4]
показний факт	показовий \красномовний факт [7]
розвити думку	розвинути думку [7]
розтяжиме поняття	розтяжне поняття [7]
силою забирали	силоміць забирали [7]
стержнем єдності	стрижнем єдності [7]
Неправильна синонімія	
будуть нестися звуки колядок	будуть лунати\лунатимуть звуки колядок [2]
будучи в руках	перебуваючи в руках [7]

в одній сорочці*	в самій сорочці [7]
вибухонебезпечна ситуація	передвибухова\вибухова ситуація, ситуація пахне порохом* [1]
вилучити користь із ситуації	здобути користь із ситуації [7]
витоки історії/козацтва	коріння\джерела історії/козацтва [1]
витоки талантів	джерела талантів [1]
відкласти в сторону	відкласти вбік [7]
відкрити очі (собі)	розплющити\роззувати очі [7]
відняти землі	відібрати землі [7]
він уперто працював	він наполегливо працював [7]
вірний спосіб	надійний спосіб [7]
вляглися пристрасті	вгамувалися пристрасті [7]
вмішуватися* у цю справу	втручатися* в цю справу [7]
губити терпіння	утрачати терпіння*; виходити з терпіння; не стає терпцю* [7]
губити\тратити час даремно	гайнувати\гаяти\марнувати час [7]
діставалося* більше від батька	перепадало* більше від батька [7]
дістали благословення	отримали благословення [7]
жахи війни	страхіття війни [7]
живописні сни	барвисті сни [7]
загубити надію	втратити надію* [7]
задівати самолюбство	зачіпати самолюбство [7]
зажиточні люди	заможні люди [7]
закаляти волю	загартовувати волю [7]
запахло смаженим*	запахло смаленим* [7]
затронути/задівати чиєсь самолюбство	зачепити чиєсь самолюбство [7]
здоровий смисл	здоровий глузд* [7]
злопам'ятний день	злощасний день [7]
змилуватися на людей	зглянутися на* людей [7]
істинно* так	достеменно* так [7]
їх далеко більше	їх значно більше [7]
капризна* дитина	вередлива*\примхлива* дитина [7]
квартира з усіма зручностями	квартира з усіма вигóдами [4]
клеймо ганьби	тавро ганьби [7]

крайній строк	крайній термін [7]
кропітлива робота	копітка*\забарна*\загайна* \марудна* праця [2]
ледь шиї не вивихнув	мало шиї не вивернув [7]
лоскотливе питання	дражливе питання [1]
мілка тема	дрібна тема [7]
міцна течія	сильна течія [7]
на ступінь вище	на щабель вище [7]
на фоні подій	на тлі подій [2]
навести порядок	навести (дати, зробити) лад [7]
надокучати балаканиною	набридати балаканиною [7]
накаляти атмосферу	розпалювати атмосферу [7]
накопичувати знання	нагромаджувати знання* [7]
наступила тиша	настала*, залягла, запала, запанувала тиша [7]
недостойна поведінка	негідна поведінка [7]
незаживна рана	незагойна рана* [7]
непроторена стежина	невторована стежина [7]
обширні права	широкі права [1]
одержав по заслузі	дістав по заслузі [7]
осушати чарку	вихиляти чарку [1]
отримати\одержати досвід	набути досвід [6]
переймати досвід	запозичувати досвід [7]
попадати в біду	опинитися в біді [7]
попасти у "яблучко"	влучити в "яблучко" [7]
поприще мистецтва	нива мистецтва [7]
потягнув* із цеху	поцупив*\украв* у цеху [7]
представляти інтерес (чийсь)	становити інтерес (для когось) [6]
проникся бажанням	пройнявся бажанням [7]
протирічливі відчуття	суперечливі відчуття [7]
радувати око*	тішити око* [7]
рік був невдалий	рік був несприятливий [7]
робити багато галасу	зчиняти багато галасу [7]
розгорілися пристрасті	розпалилися пристрасті [7]
розжати зуби	розціпити зуби [7]
розносяться звуки	розлягаються\лунають звуки [1]

розповсюджують думку	поширюють думку [6, 7]
сажати за стіл	садовити за стіл* [7]
слабе місце	уразливе місце [7]
слово шахтаря – нерушиме*	слово шахтаря – непорушне* [7]
справи запущені	справи занедбані [7]
старі друзі	давні друзі [7]
трубка миру	люлька миру* [7]
хвороба запущена	хвороба задавнена [7]
хворого знобить	хворого морозить [7]
ходять чутки	ширяться чутки [7]
як з козла молока*	як з цапа молока* [7]
як снігова грудка	як снігова куля [7]
Рекомендації щодо вживання фразеологізмів із частковим збігом компонентів	
а віз і нині там	а хура й досі там [6]
багато значить	багато важить [7]
баснословні ціни	неймовірні, небувало або надзвичайно високі, нечувані ціни [7]
баяністи були оповиті лавровими вінками	баяністи здобули лаврові вінки переможців [7]
бенкет горою	бенкет на всю губу*, ** [7]
близоруке бачення суті	короткозоре бачення суті [7]
болтати язиком	теревенити*, молоти язиком*; плести\плескати язиком* [3, 7]
братися до літературної праці	братися за перо*, ** [1]
бреше не червоніючи	бреше не соромлячись [7]
бурхливі овації	бурхливі оплески, овації [7]
бути обузою	бути тягарем* [7]
бути при повному розсудку	бути при повному розумі [7]
в поті лиця	у поті чола* [7]
варто мені лягти, як миттю засинаю	тільки ляжу, миттю засинаю [7]
вартує говорити	годиться говорити [7]
вартує говорити про	годиться, варто говорити про [7]
велика суматоха	великий гармидер, велика метушня\біганина [7]
взуття тисне	взуття муляє [7]
ви своє вже відспівали	ви спечені [1]

вибраний круг людей	вибране коло людей [7]
вид із вікна	краєвид із вікна [7]
викладач вийшов із себе*, **	викладач втратив самовладання [7]
викликати супротив	викликати опір [7]
винести враження	дістати враження [7]
вирішити всі біди	позбутися всіх бід [7]
висловив своє бачення	окреслив своє бачення [7]
вище сил	понад силу* [7]
від зорі до зорі*	від світання до смеркання* [7]
від чистого серця*	від щирого серця* [7]
відсторонюватися від чого	усуватися/відходити від чого; умивати руки [1]
він знову попав впросак	він знову пошився в дурні (осоромився)* [7]
влаштував усі справи	залагодив усі справи* [7]
влучний вираз	влучний вислів [7]
вникати у дрібниці	влазити у дрібниці [1]
вона може звернути гори	вона може гори зрушити* [7]
вони не приносять користі	вони не дають користі, вони не йдуть на користь* [2]
все навкруги його не обходить	нічого навкруги його не обходить [7]
вступило до ладу	стало до ладу* [7]
гарна пропозиція	слушна\прийнятна\вдала, доречна\добра пропозиція [7]
Годі розглагольствувати!	Годі просторікувати!* [7]
голова закрутилася	голова запаморочилася [7]
гра варта свічок	справа варта заходу*, це того вартує [7]
губити землю під ногами	утрачати ґрунт під ногами* [7]
далі не наведено ладу	досі не наведено ладу [7]
дивитися в упор*	дивитися у вічі* [7]
дівчина з ізюминкою	дівчина з перчиком* [7]
добиватися ласки*	запобігати ласки* [7]
досаджували словом	допікали словом [7]
доходне місце	зискове, вигідне місце [7]
душі не чаяти	душі не чути* [7]
жили на відшибі	жили на узбіччі [7]

жити під одною стелею	жити під одним дахом [7]
з голубою каймою	з блакитною \голубою облямівкою [7]
з деяких пір	з якогось часу [7]
з нетерпінням чекати	нетерпляче чекати [7]
за ним водиться звичка	у нього є звичка, він має звичку [7]
завойовувати незалежність	виборювати незалежність [7]
зажиточні люди	заможні люди [7]
закатувати сцену	учиняти, улаштовувати сцену [7]
закон восторжествував	закон переміг [7]
заряд бодрості	Заряд бадьорості [7]
заціпило мову	заціпило рота* [7]
збавляти ціну	спускати ціну [1]
збиратися в дорогу	лагодитися в дорогу [7]
звільняти товариша з біди	визволяти товариша з біди [7]
зіркий розум	бистрий, проникливий розум [7]
злісний п'яниця	затятий п'яниця, пияк* [7]
знизу доверху*	знизу догори* [7]
ісконно наші	відвічно, споконвіку наші [7]
їхні потуги були марними	їхні зусилля були марними [7]
його гостроти всім сподобались	його дотепи всім сподобалися [7]
категорично не можу	ніяк не можу [7]
кинути камінь розбрату	кинути яблуко розбрату* [7]
коверкати слова	калічити слова [7]
коротше кажучи	коротко кажучи [7]
крига рушила	крига скресла* [7]
кровоссальна комаха*	кровопивча комаха, комаха-кровопій, комаха-вампір [1]
легке недомогання*	легке нездужання* [7]
легкоранима душа	вразлива душа [7]
ледь зводять кінці з кінцями	ледве зводять кінці з кінцями [7]
лиш тільки	як тільки, тільки-но [7]
лізти зі шкіри*	пнутися зі шкури* [7]
ловити на вудочку	ловити на гачок* [7]
минає безнаказанно	минає безкарно [7]
мов пелена спала з очей	мов полуда спала з очей* [7]
мовляв, що ви пристали	мовляв, чого чіпляєтесь [7]

мухи не обідить	мухи не скривдить (не зачепить) [7]
мучиться у в'язниці	знемагає у в'язниці [7]
на розвалинах імперії	на руйновищі, руїнах імперії [7]
навішують йому всіх собак	вішають на нього всіх собак* [7]
надзвичайна пригода	виняткова\страшна\жахлива пригода, пригода з пригод, халепа [1]
нам нема чого плакатися, самі винні	нам нема чого бідкатися\ нарікати\скаржитися, самі винні [7]
настала тишина	запала тиша [7]
наступає полегшення/весна	настає полегшення/весна [7]
не буде з нього толку	не буде з нього пуття [7]
не мати часу для думок	не мати часу на роздуми [7]
не підпускати на пушечний вистріл	не підпускати на гарматний постріл* [7]
нести ахінею	верзти нісенітниці*; говорити дурниці [7]
ні в якому разі*, **	у жодному разі [7]
облюбувати місце	нагледіти місце [1]
обнадійлива думка	свята/щаслива думка [1]
обнадійливий* студент	здібний* студент [7]
образ\стиль життя	спосіб життя* [7]
обставляти* квартиру	умебльовувати* квартиру [7]
один сум, зневіра	тільки сум, зневіра [7]
одинокі* люди	самотні* люди [7]
одна страшніша за іншу	одна страшніша за другу [7]
озвучення було приємне для вуха	озвучення було приємне для слуху* [7]
палати з цікавості	умирати з цікавості [1]
паперова волокита	паперова тяганина [7]
пеняй сам на себе	нарікай (ремствуй) сам на себе [4, 7]
перетворювати в життя	втілювати в життя [7]
першить в горлі	дере в горлі, дере горло** [7]
пилинка в оці	порошинка в оці** [7]
під відкритим небом	просто (голого) неба* [4]
по мірі можливості	у міру сил* [7]

по простоті душевній	із сердечної простоти* [7]
по слухах	за чутками; з чуток [7]
по сходній ціні	за прийнятну ціну [7]
повітряний поцілунок	поцілунок рукою [1]
поміж наковальнею і молотом	поміж ковадлом і молотом [7]
послужив стимулом	став стимулом [7]
поставити претензії	висунути претензії [7]
потерпіти фіаско	зазнати фіаско* [7]
працювати спустивши рукава*, **	працювати абияк [7]
пресловута справа*, **	горезвісна, сумнозвісна справа*, ** [1, 7]
при бажанні цього можна досягти	коли є бажання, цього можна досягти [7]
прибавити слівце	додавати\докидати\прикинути слівце** [7]
приймати (вірне) рішення*	ухвалювати (слушне) рішення*, виносити ухвалу* [7]
прийшов час*, **	настав час*, ** [7]
приміняли силу	застосовували силу [7]
прискіпуємось до щепки у чужому оці	бачимо тріску в чужому оці [7]
пристальний погляд	пильний, уважний погляд [7]
пристально вдивлятися	пильно вдивлятися [7]
продовження буде	далі буде [7]
проявляється ностальгія	відчувається ностальгія [7]
ричаги влади	важелі влади [7]
робити з нальоту\з копита\ з місця в кар'єр	робити спрожогу*, **\просто з мосту [1]
робити зусилля	докласти зусиль* [7]
розбирається глибоко у цьому питанні	знає глибоко це питання [7]
розказав про цю історію	розповів про цю пригоду [7]
розмашистий крок (хода)	сягнистий крок (хода)*, ** [1]
розмова зайшла в тупик	розмова зайшла в глухий кут** [7]
рости не не щодня, а щогодини	рости як на дріжджах\ як з води** [1]
рубати сук, на якому сидять	рубати гілку, на якій сидять** [7]

серце зжимається	серце стискається* [7]
слідом їхати**	услід їхати** [7]
служити прикладом	бути прикладом [7]
сміливо сказати	сказати без боюсь\без вагань\ в очі [1]
смокче під ложечкою**	смокче під грудьми [7]
справа не варта виїденого яйця**	справа не варта ламаного гроша* [7], не варта дірки з бублика** [4]
ставити у відомість	доводити до відома* [6]
стихла хвиля*	вляглася хвиля* [7]
стоять незасіяні поля	лежать незасіяні поля*, ** [7]
страждають від цього*, **	терплять від цього** [7]
сумбур у голові	плутанина\каша у голові [1]
суперечка відлунилася	луна суперечки докотилася [7]
так і кишить, кишма кишить	аж кишить*, ** [1]
текучка кадрів	плинність кадрів [7]
Тихше!..	Тихо!.. [7]
тішити себе думкою*, **	багатіти думкою*, ** [1]
тривати до безконечності	тривати нескінченно [7]
тримати в полі зору**	мати на оці* [1]
тюремні застінки	тюремні катівні [7]
тягнув з вирішенням*, **	зволікав із вирішенням*, **[7]
у нього тяжкий характер	у нього важка вдача [7]
у піт ударило**	піт пройняв*, ** [7]
у суперечливих ситуаціях	у спірних, складних ситуаціях** [7]
увійти до смаку	добирати смаку*, входити в смак**, розсмаковувати* [4]
упадок духу	занепад духу*; зневіра** [7]
упадок сил	занепад (спад) сил*; знесилення*, ** [7]
упиратися на своєму**	затинатися** (затятися) на своєму [7]
ущент пограбований**	дощенту пограбований** [7]
ходять чутки**	ширяться чутки** [7]
холостяцька вечірка	парубоцька вечірка [4]
це їхня привілегія	це їхній привілей*, ** [7]
це йому до нічого	це йому ні до чого [7]

це матиме печать	це накладе відбиток** [7]
ціле життя попереду	усе життя попереду [7]
чинить по-справедливості	чинить справедливо [7]
Ще би!..	Ще б пак!..* [7]
щоб не зглазити	щоб не зурочити* [7]
я не в стані	я не годен\спроможний [1]
я не можу винести цього	я не можу стерпіти; я не знесу цього* [7]
я рішуче нічого не чув	я нічогісінько не чув [7]
як водиться	як ведеться**; як заведено*; як звичайно* [7]
як на убой	як на заріз** [7]
Як не крути, але він…	Що не кажи, але він…* [7]
як подобає сусідам**	як личить сусідам*, **[7]
як полагається	як годиться; як треба; як слід; як має бути*, ** [7]
якщо дозволить час	якщо (коли) матиму час*; якщо матиму коли [7]
Рекомендації щодо вживання фразеологізмів без збігу компонентів	
в усіх відношеннях	куди не кинь*[1]
взгрустнулось	огорнув смуток [4]
виявляти гуманне ставлення	мати бога в животі** [1]
відволікатися*	відвертатися, відвертати свою увагу*, відвертати себе [1]
відволікатися від занять	давати собі спокій, давати спокій голові, забувати про клопоти [1]
відмежуватися	умити руки* [1]
він утратив дар мови	йому заціпило* [4]
вникати у щось*	заглиблюватися, старатися осягнути щось, влазити у дрібниці [1]
волею-неволею	рад-не-рад, хочеш-не-хочеш, хоч-не-хоч* [1]
вона не вартує доброго слова	вона не варта доброго слова [7]
всеціло віддатися праці	з головою віддатися праці*, ** [1]
глибокий поклін*, **	низький уклін*, ** [7]
говорити колкості	говорити ущипливі слова, шпигати словами** [7]

Годі-бо! Давайте не будем!	Менше з тим! [1]
губить своє достоїнство	принижує (втрачає) свою гідність [7]
дати толк	довести до пуття*, ** [7]
держати себе з достоїнством	достойно (гідно) триматися [7]
диву даєшся	не надивуєшся, дивина та й годі [7]
дихає в плечі футбольному клубові	наступає на п'яти футбольному клубові*, ** [7]
діло минуле	давня справа [7]
для видимості\галочки	для годиться**; про людське (людські*) око (очі*) [7]
до відходу на спання	перед сном [7]
душі не чути в кому	умирати за ким**, * [1]
з братом трапилася біда	з братом сталося лихо [7]
з вогню та в полум'я*	(синонім) з дощу та під ринву** [6]
забили тривогу	забили на сполох*, ** [7]
задати собі запитання	запитати в себе [7]
залишити когось у спокої	дати комусь спокій* [4]
Залізно!	Муровано! [1]
зарапортуватись	сісти в калюжу [1]
застосовувати фізичну силу	давати волю рукам*, **[1]
затягувати роботу	зволікати з роботою [7]
звернути шию	скрутити в'язи* [6]
згущати фарби	передавати куті ме́ду*, ** [1]
знати в чомусь толк*	розумітися на чомусь*, бути в чомусь компетентним [7]
знімати з себе відповідальність	умивати руки*, ** [1]
кидається у вічі	впадає в око* [6]
користуватися\увінчатися успіхом	мати успіх [1]
котрим не байдуже до долі держави	яким не байдужа доля держави [7]
крайнє недопустимі	вкрай недопустимі [7]
крутиться голова	паморочиться в голові [7]
лишитися ні з чим, "піти не солоно сьорбнувши"	скуштувати\спіймати облизня*, **[4, 6]

мальчишник	парубоцький вечір, парубоцька вечірка [4]
мені по силі	я посильний [1]
нанести поразку	завдавати поразки* [6]
наука тримає пальці на пульсі життя	наука базується на реаліях життя [7]
не бачила виходу з цього станови-ща	не знала як зарадити в цій ситуації [7]
не в змозі*	не спроможен, не годен* [1]
не виявляти ознак життя	лежати трупом** [1]
не володіти достатньою мірою мовою	не могти й двох слів стулити* [1]
не припускати й думки	і в голову не покладати*, ** [1]
немає і тіні сумніву	нема найменшого сумніву, поза всяким сумнівом* [7]
неможливо уявити	не вкладається в голові*, ** [1]
нічого гріха таїти	ніде правди діти*, ** [7]
новомісяччя**	молодий місяць, молодик*, ** [7]
обнадіювати	подавати надію* [1]
осінила думка когось*	думка блиснула/стукнула в голову комусь** [1]
оточити тісним кільцем	обстати, наче рій [1]
пасти смертю хоробрих	полягти як герой [7]
перебувати в стані радісного збудження	землі не чути під собою*, ** [1]
під стать*	до пари* [7]
підноситися духом	молодіти душею [1]
підняти шум	зчинити галас [7]
після дощика в четвер	як\коли\ рак у полі свисне*, як бабак свисне [7]
повертатися до попередньої практики	братися за своє** [1]
покінчив життя самогубством	сам собі смерть заподіяв*, кінець собі зробив*, віку собі збавив*, наклав на себе руки*, порішив із собою* [7]
покінчити	покласти край* [1]

поправити положення	виправити становище [7]
поставити заслон комусь	перейняти когось*, перетяти шлях (дорогу, стежку) комусь* [1]
потрапляв у немилість*	впадав (попадати*) у неласку [7]
придавати речам уваги	брати до уваги*, зважати на обставини* [2]
прийняти за чисту монету**	сприймати за щиру правду [7]
прийшли з повинною	призналися (зізналися) у провині; покаялися*; повинилися*[7]
приносити неприємності	завдавати прикрощів [7]
приступати до чогось	розпочинати щось [1]
приступають до роботи	стають до праці*, розпочинають працю [1]
притягатися до судової відповідальності	ставати перед судом* [1]
про це говорити не приходиться	про це нема чого й казати (нічого й казати*) [7]
проявив вірність	залишився вірним [7]
ратувати за щось	обстоювати щось*, обставати*/ розпинатися за щось, обставати за чим*[1, 6]
рахуватися з чужою думкою*	зважати на чужу думку*; враховувати чужу думку*[7]
роздосадуватися	вдарити об поли руками** [1]
розчудесний*	збіса гарний [1]
самозабутньо*	самовіддано*, забувши все на світі* [1]
сисний біль (сосущая боль)	п'явка на серці (мов п'явки за серце ссуть*), смокче коло серця* [1]
сказати в'їдливо	відважити солі*, ** [1]
скінчитися невдачею	піти прахом*, ** [1]
складають надійну підмогу	є надійною підмогою [7]
скритися з виду	зникнути з очей* [7]
скромничати*	удавати скромного [7]
сполохом тривоги прозвучав	тривожно прозвучав [7]

справа в капелюсі	рибка в сітці [4]
ставати об'єктом обговорення	потрапляти на язик*, ** [1]
стануть на чолі боротьби	очолять боротьбу [7]
стати жертвою вогненної стихії	піти з димом*, ** [1]
стоятиму на законі та моралі	стоятиму на засадах закону та моралі [7]
творити з допомогою фантазії	брати з голови [1]
у даний момент	цієї миті [7]
у чорта на куличках	у чорта на болоті\в зубах*; де чорти навкулачки б'ються; на краю світу; де макар телят пасе**; за тридев'ять земель; у тридесятому царстві; куди ворон і кісток не донесе; де волам роги правлять, і кіз кують підковами* [4]
уклонятися в сторону	кинутися\метнутися вбік\набік; уломити вбік\набік, ухилятися вбік; збочувати* [7]
ходити колесом	іти в переверти* [1]
холостяк літнього віку	старий парубок* [4]
хтось відчуває сисний біль у серці	засмоктало коло серця когось* [1]
це ж можна сказати	те саме можна сказати* [7]
ця справа простіша простого	це дуже просто [7]
чистої води обман	чистісінька брехня [7]
чорти полосаті	бісові діти** [7]
шури-мури (= любовні приго-ди)*, **	фіґлі-миглі (= хитрощі)*, ** [1]
щось перебуває поза досягом	руки не доходять до чогось* [1]
як би там не було	хоч би як [7]
як ні в чому не бувало	наче й не було нічого [7]
Рекомендації щодо вживання етикетних фразеологічних формул	
бажаю вдачі (має значення "характер")	бажаю удачі [4]
величезне дякую	велика\величезна подяка, дуже дякую, вельми вдячні, щиро дякуємо [6]

Всього доброго!..	На все добре!.. [7]
Добрий ранок!	Доброго ранку! [6]
З приїздом!	З прибуттям! Раді, що повернулися. Вітаємо [7]
ізбав нас, всевишній	визволи, звільни нас, всевишній [7]
милості прошу*	щиро запрошую [7]
не в обіду сказано	даруйте, пробачте на слові**; не бажаючи образити, скажу; не ображайтесь; не майте того за зле [7]
Приємного апетиту! Смачного!	Хліб та сіль!*, ** [1]
Скільки годин?	Котра година? [7]
якщо це вас не затруднить	якщо це вас не обтяжить [7]

ЛІТЕРАТУРА

1. *Караванський С. Й.* Секрети української мови / С. Й. Караванський. – К. : УКСП "Кобза", 1994. – Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors /Karavanskyy_ Sviatoslav/Sekrety_ukrainskoi_movy/

2. *Одарченко П. В.* Про культуру української мови. Збірник статей / П. В. Одарченко. – К. : "Смолоскип", 1997.

3. *Косенко Н. Я.* Як правильно говорити українською мовою. Практ. посіб. / Н. Я Косенко, Т. М. Вакуленко. – Х. : Книжковий клуб "Клуб сімейного дозвілля", 2007. – Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/Kosenko_Natalia /Yak_pravylno_hovoryty_ukrainskoiu/

4. *Авраменко О. М.* Експрес-уроки української мови [Електронний ресурс] / О. М. Авраменко. – Режим доступу: http://ippo.kubg.edu.ua/ekspres-uroky

5. Термінологічно-правописний порадник для богословів та редакторів богословських текстів [Електронний ресурс] – Український католицький університет, 2010. – Режим доступу: http://poradnyk.ucu.edu.ua/appendices /misc/errors/

6. *Пономарів О. Д.* Культура слова: Мовностилістичні поради / О. Д. Пономарів. – 4-те вид., доп. – К. : Либідь, 2011.

7. Українська мова – питання та відповіді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://movnyk.com.ua/

8. Словник української мови : У 11 т. – К. : Наукова думка, 1970–1980 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sum.in.ua/s/

9. Новітній онлайновий словник української мови (2013–2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sum.in.ua/f/

10. Всесвітній словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://worldwidedictionary.org

Надійшла до редколегії 23.10.17

O. M. Bohomolets-Barash, Forth-year student,
O. B. Sharko, Master's student
Taras Shevchenko University of Kyiv (Ukraine)

A Ukrainian glossary of typical and recommended uses of set expressions

A glossary systematizes typical erroneous uses of Ukrainian set expressions, both with and without connotative meaning, in accordance with the principles of Ukrainian phonetics, morphology, derivation, syntax and lexicology as well as presents recommended equivalents. The lexis embraces registers of colloquial styles. The material is glossed to professionalize the students of any chief subject related to Ukrainian linguistics and free translation into Ukrainian.

Key words: *free translation, Ukrainian language, word usage, set expressions, phraseological unit, colloquial styles, glossary.*

О. М. Богомолец-Бараш, студ.,
О. Б. Шарко, студ.
Институт филологии
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко (Украина)

Глоссарий типичных и рекомендованных вариантов употребления устойчивых выражений украинского языка

В предлагаемом глоссарии систематизировано ошибки, которые допускаемые в типичных вариантах употребления устойчивых выражений украинского языка – как экспрессем, так и единиц без коннотаций – за видами нарушения принципов украинской фонетики, морфемики, словообразования, синтаксиса лексикологии, а также даны рекомендуемые соответствия. Лексический материал охватывает некнижные стили и регистры украинского языка. Глоссарий составлен с целью повышения профессионального уровня филологов всех специальностей, связанных с украинистикой и художественным переводом на украинский язык, в частности для переводчиков художественной литературы.

Ключевые слова*: художественный перевод, украинский язык, словоупотребление, фразеологизм, экспрессема, некнижные стили, глоссарий.*